

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידו שיעור "דף היומי" בראשות הנה"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה וחומי"ד יסר

גליון מס' 358

פסחים ע"ה-פ"א

בס"ד, ד' ניסן תשס"ו

השבוע בגליון

- ◆ מה הקשר בין כלי זכוכית ללב?
- ◆ כלי זכוכית אינם בולעים
- ◆ מדוע נחלקו אמוראים בדבר שניתן לבדוק?
- ◆ הבשר והחמאה, מי גובר על מי?
- ◆ "זיעא" ו"ריחא"
- ◆ מדוע משתמשים בתנורים עם שני תאים?
- ◆ מאכלים 'כחושים'
- ◆ ציץ הזהב של הכהן הגדול
- ◆ לאפות מצות ולחם בתנור אחד!

דבר העוסק

הקבר האלמוני

חלפו עברו ימי הפורים, בהם כמידי שנה בשנה יהודים מקיימים מצוות "מתנות ליהודים" בהידור ופזיזות את לבם לנצרכים.

ניחוח הימים הללו נשא בכנפיו סיפור היסטורי מרגש במיוחד על מצוות הצדקה. מעשה מופלא זה מקנה מימד ואומדן על התמימות של יהודי הדורות הקודמים ועל מסירות נפשם לקיום המצוות.

האם יש צורך בעט סופר כדי לתאר את חייהם העלובים של מרבית היהודים אשר התגוללו בגלות אירופה? די להביט באיורים ובציורים נושנים מן התקופות ההן, כדי להבחין בגווים הכפופים, ובעיניים הנואשות - מה יילד יום?

יתכן מאד ששוא סיפורנו מופיע באחד הציורים האלה, לבטח בשוליו. מעולם לא היה מתנשא וממרכז את עצמו באירועים שונים, בוודאי שלא במרכז תמונה או ציור. ניתן לראותו, אי שם, בין חבילות הקש ללהקות האווזים. התבוננו היטב וראו אותו עומד ומפשפש בכיסיו. במרחק מה ממנו ניצב עני הזקוק לצדקה, והוא כבר מפשפש בכיסיו, הן לא ישיב את פניו ריקם.

כך נהג כל חייו, מיני עמד על דעתו, עד שבשעה שטמן קברו בית העלמין את גופו באדמת וילנא, חרט על מצבתו את הפסוק: "כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון".

וכל כך למה?
הסכינתו ושמעו.

יהודי זה היה רחוק מן העשירות כמטחווי קשת, אפילו חלומות של עשירות לא פקדוהו עם ליל **בכל** זאת. אף על פי כך. למרות הכל. עני ודל, מד, רש, אביון ודלפון, היו נוהרים אליו כדבורה אל צוף הפרחים. כל אשר לו נתן בעד

דף ע"ב/שאני לב דשיע

מה הקשר בין כלי זכוכית ללב?

אחת השאלות בענייני הגעלת כלים, היא הגעלת כלי זכוכית. כידוע, כלי שבלוע בדפנותיו טעם של מאכל אסור, אין להשתמש בו, מפני שטעם זה יחזור ויפלט אל התבשיל שבתוכו. לשם כך, יש להגעיל את הכלי ולהפליט ממנו את טעם האיסור הבלוע בו. דינם של כלי זכוכית לא נתפרש בחז"ל. ושתי שאלות בדבר: האם בולעים המה? ואם כן, האם יש להם תקנה בהגעלה?

בנושא זה קיימת מחלוקת גדולה המורכבת משלש דעות.

ראשונים רבים סבורים, שכלי זכוכית בולעים מטעם התבשיל המתבשל בהם, ולפיכך, אם בישלו בהם מאכל אסור הרי הם טעונים הגעלה ויש מהם שביארו, כי דינם ככלי מתכות, כיוון שלעניין טבילה שוו ביניהם ומשום כך יש להם תקנה בהגעלה (אוי"ח ח"ב הל' פסחים סי' רנו", דף נ"ח עמוד ב', בשם ר"ש מפלייזא, וראשונים נוספים המובאים בספר הגעלת כלים עמוד ש', ועיי"ש שיש שתמחו מה ענין הגעלה לטבילה). הדעה השנייה בראשונים נוקטת, שהחמירו לדמותם לכלי חרס שאין הגעלה מועילה להם, לפי שכלי זכוכית מיוצרים גם הם מן החול (רבינו יחיאל מפאריז הובאה בהגמ"י בדיני הגעלה שבסוף הל' חמץ ומצה ובמרדכי ע"ז פ"ב סי' תקעד ובב"י או"ח סי' תנ"א).

כלי זכוכית אינם בולעים: אולם, רוב הראשונים סוברים, שכלי זכוכית אינם בולעים כלל ועיקר! לדעתם, ניתן להשתמש בכלי זכוכית למאכלים בשריים וחלבניים בזה אחר זה, בתנאי שיהיו נקיים, כמובן, משום שלא נבלע בדפנותיהם מאומה מן המאכל המתבשל בהם. באופן מפתיע, דימו הראשונים את כלי הזכוכית ללב. במה דברים אמורים? כידוע, הלב מכיל עורקי דם. גמרתנו אומרת, כי טרם בישולו יש לקרוע את הלב כדי שייצא הדם שבעורקיו, והיה אם לא קרעו לפני בישולו, "קורעו לאחר בישולו ומותר".

מדוע לא חששו חכמים שהדם שהתבשל עם הלב נבלע בדפנות הלב? אומרת הגמרא: "שאני לב דשיע". כלומר, בשר הלב חלק ביותר וקשה ואינו בולע!

הראב"י"ה (הובא בהגמ"י שם), מראשי המתירים כלי זכוכית בלא הגעלה, מסתייע בגמרא זו ומסיק, כי אף כלי זכוכית אינם בולעים לפי שהם חלקים וקשים יותר מכלי מתכת. (דבריו מצוטטים בראשונים רבים, ראה ב"הגעלת כלים" עמוד ש"ח, ועיין גם שו"ת הרשב"א ח"א סי' רל"ג ורי"ן במסכתנו לעיל לב, דף ט"א מדפי הרי"ף).

מקור זה של הראב"י"ה עורר משא ומתן רב. ה"תבואות שמש" (סי' מ"ו ס"ק ד') תמה, מניין שניתן לדמות כלים לבשר? יתכן שכלי חלק בולע אף שבשר חלק אינו בולע?! זאת ועוד, כאשר נעיין בדברי התוספות בסוגייתנו (ד"ה "שאני") נבחין, כי הם מעירים שבשר הלב חלק אמנם, אך חלקלקותו מונעת ממנו לספוג דם בלבד, ברם, שומנים נספגים בו גם נספגים. מכאן, שגם אם נקיש בין הלב לבין כלי הזכוכית, אין לנו כל מקור כי דברים חלקים אינם בולעים שומן!

הלכה למעשה פסק ה"שולחן ערוך" (או"ח סי' תנ"א סעיף כ"ח): "כלי זכוכית... ואפילו משתמש בהם בחמין, אין צריכים שום הכשר שאינם בולעים, ובשטיפה בעלמא סגי

עילוי נשמת

חיים צבי פסקוביץ ז"ל

הר"ר
ב"ר זאב דב ז"ל
נלב"ע ג' ניסן תשנ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י משפחת פסקוביץ שיחיו

עילוי נשמת

מרת דורה פרידמן ע"ה

בת הר"ר יהודה לייב וחנה הלפרן ז"ל
נלב"ע ז' ניסן תשנ"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י ידידנו בעלה אברהם פרידמן שיחיו
בניה: יהודה פרי ועוד יצחק פרידמן ובנותיה:
חנה וינגר וצלה הירשקורן ובני ביתם שיחיו

עילוי נשמת

שאול צבי אינהורן ז"ל

הר"ר
ב"ר חיים נפתלי ז"ל
נלב"ע ה' ניסן תשס"א
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בניו ובני משפחתם שיחיו

להו". עם זאת, הרמ"א (שם) כותב: "ויש מחמירין ואומרים דכלי זכוכית אפילו הגעלה לא מהני להו וכן המנהג באשכנז ובמדינות אלו" [ועיי"ש ב"משנה ברורה" לגבי בדיעבד, וכן איך לנהוג במקום שאין להשיג כוסות לפסח].

דף ע"א חס לתוך צונן וצונן לתוך חס רב אמר עילאה גבר ושמואל אמר תתאה גבר **מדוע נחלקו אמוראים בדבר שניתן לבדוק?**

הבה ניטול שני מאכלים, בשר רותח וחמאה קרה, נניחם זה על גבי זה ונחקור: האם כאשר הבשר מונח מעל החמאה הוא מעביר אליה את טעמו, או דווקא להיפך, כאשר הבשר למטה והחמאה מעליו, היא סופגת מטעמו, ואולי, אין זה בכלל משנה מי מונח על גבי מי? השאלה הזו נראית כלקוחה ממעבדה העוסקת בחקר המזון, אך למעשה עוסקים בה שניים מגדולי האמוראים, רב ושמואל, ואכן הפוסקים לדורותיהם מנסים להבין, מדוע הם נחלקו בעובדות שניתן להוכיחם במחקר או בטעימה מן המאכל.

העליון גובר או התחתון: תחילה נקדים, כי כאשר שני מאכלים קרים נוגעים זה בזה, אין הם פולטים טעם. ברם, אם אחד מהם רותח, עלול טעמו של האחד לעבור אל זולתו, ובזאת בדיוק נחלקו רב ושמואל, האם "עילאה גבר" או "תתאה גבר". לדעת רב "עילאה גבר", לעולם המאכל העליון גובר על התחתון. ולפיכך, אם העליון רותח - נחשבים שני המאכלים כמי שהתבשלו יחד, אך אם העליון קר, אין אלא לקלף את במקום שבו נגעו זה בזה ודיינו.

שמואל חולק וסובר "תתאה גבר", בדיוק להיפך. המאכל התחתון הוא הקובע. אם הוא חם, נחשבים שני המאכלים כמי שהתבשלו יחד, ואם הוא קר, אין המאכל נאסר, אלא קולף את המקום שנגעו זה בזה ודין.

לכאורה, נחלקו רב ושמואל בהשפעת החוקים הפיזיקליים; מדוע, איפוא, הם לא ערכו בדיקה וטעמו משני המאכלים כדי לדעת מי מהם צודק?

"הנודע ביהודה" צ"ל (שו"ת יו"ד קמא סי' כ"ח) וה"פרי מגדים" (יו"ד סי' צ"א במש"ז ס"ק ז') מתייחסים לשאלה זו ומדבריהם עולה, כי אין מסקנה חד משמעית בנידון, פעמים העליון גובר ופעמים התחתון, והדבר תלוי בנסיבות ובתנאים המשתנים ממקרה למקרה, שהרי בכל מאכל יש מאפיינים שונים, וכגון, ברי לכל, שמעלות החום של מאכל ספוג שמן, ועלות בהרבה על חומה של עוגת טורט שהוצאה מן התנור. וכמו כן, מאכל מזונות קפוא שהוצא מן המקפיא, אינו מגיע לדרגת קיפאון של מים.

במה, איפוא, נחלקו רב ושמואל? במקרים בהם לא ניתן לטעום מן המאכל כדי לבדוק אם קיבל טעם, הן מפני שלא ניתן לטעום הימנו, והן מפני שבנסיבות הגלויות לעינינו אין אפשרות לקבוע אם החום גבר על הקור או להיפך. או אז, יש להלך אחר ה"רוב", אחר רוב המקרים ובזאת הם נחלקו. רב סובר, כי ברוב המקרים "עילאה גבר" ושמואל סובר, כי ברוב המקרים "תתאה גבר" (ראה עוד "פרי מגדים" שם ובי"צבי לצדיק" שם).

מתי אין אפשרות לבדוק? למשל, בנידון שלפנינו, בו הונחו מאכלי בשר וחלב זה על זה. יהודי, אינו רשאי לבדוק, כי אם אכן יטעם מן החמאה ויווכח שנטמע בה טעם הבשר, נמצא שעבר על איסור בשר בחלב. יש, איפוא, לאתר נכרי, כדי שיטעם. אם אין נכרי, הולכים אחר ה"רוב".

עדיין לא נחה דעתו של בעל ה"ערוך השולחן" (יו"ד סי' צ"א). היתכן, הוא שואל, שיניחו שור הבר רותח על פיסה זעירה של חמאה ונקבע כי "תתאי גבר", שהחמאה הקרה נותרת במריה ומתגברת על שור הבר הרוותח! הרי עינינו רואות שהבשר אינו מושפע במאומה מקרירות החמאה, וזו נמסה ומבעבעת מיד? כמו כן, להיפך, אם ניצוק גלונים של חלב קר על חתיכה קטנה של בשר רותח, נקבע ש"תתאי גבר", שהבשר הרתיח את החלב? כיצד יתכן הדבר?!

מסיק בעל "ערוך השולחן": "ויראה לי ברור", שרב ושמואל דיברו במקרה ששני המאכלים זהים בכמותם. או אז הם נחלקו, מי מהם גובר על זולתו. אך וודאי, שבמקרים בהם אחד המאכלים רב וגדול מזולתו, הוא הקובע.

דף ע"ב וריחא לאו מילתא היא **לאפות מצות ולחם בתנור אחד!**

מעשה שהיה כך היה. בעיצומו של חג הפסח, עמלו יהודים לאפות מצות לצורך החג. הם דקדקו בלישת הבצק כדת וכדין, נזהרו לבל תחמיץ העיסה חלילה וחס ולאחר עבודה מאומצת זכו להכניס את המצות לתנור. והנה, הגיח שכן נכרי, ובטרם היה סיפק בידם לברר את רצונו, הכניס לתומו לתוך התנור תבנית עם עיסת בצק חמץ, כדי לאפות לחם יחד עם שכניו... שוד ושבר.

האמנם? האם המצות אסורות באכילה? השאלה שוגרה אל רבותינו הראשונים, (הובאו ב"מרדכי" פסחים סי' תק"ט), שלהכרעתם נתוודע לאחר שנרד לפרטי הנידון. ובכן, ראשית יש להבהיר, כי במקרה הנדון, לא נגע בצק החמץ במצות, אלא הם נאפו יחד באותו תנור. הנאסרו המצות מפני שנאפו יחד עם חמץ? כדי לענות על שאלה זו, עלינו לברר היטב את המתחולל בתוך תנור אפיה. לומדי הדף היומי יודעים כבר מלימודם במסכת חולין, כי "טעם" אסור. למשל, מאכל בשר שבושל בסיר שבושל בו חלב בתוך עשרים וארבע השעות האחרונות נ"ב

אשר אהבה נפשו, הצדקה. מעולם לא חישב 'מעשר' או 'חומשי', אלא נתן כל שהשני היה זקוק לו.

דא עקא, שלא היה זה שני בלבד, אלא שליש רביעי ומפטיור, עד שהיו חפצי ביתו וכליו מתמעטים והולכים, מתדלדלים ואזלים, עד שיהודים טובים הזדרזו אל בית הדין ושחו בפני הדיינים על האיש הקדוש שזקוק להנחיה ברורה - חדל!

נמנו וגמרו חברי בית הדין, כי מיום זה ואילך אסור לו לר' פלוני, שעד היום שמו אינו ידוע, לפגוש בעניים, ולא נתקרה דעתם עד שהורו לו לבל ייצא מביתו לתקופת מה, שלא תאבד שארית יעקב.

יום אחד, ישב מיודענו בביתו ונפשו הומה עליו, כמעט חש בליבו. לבסוף הררה, כי תִּזְקֶה על גופו הוראת הדיינים, אך על עיניו הן לא גזרו לבל ישוטטו ברחוב. ישב, איפוא, וסקר את ההמולה ברחוב, מתוך תקווה לאתר עניים, והנה, הבחין בשני עניים מרודים המהלכים בסמטה תחת חלונו.

חיש קל קרא להם וביקשם להמתין עד אשר יחלק להם דבר מה, וכעבור זמן קצר שב עם כף כסף מאובקת, שמצא אי שם מתחת, מעל... לפתע עצר בעד עצמו, בדמינו על נקלה את התגרה העלולה לפרוץ לאתרו בין שני האביונים על כף הכסף האחת.

עמד מיודענו, אימץ את אגרופיו, הכניע את כף הכסף על ברכו, וכשפניו מאירות כשמש וכירח מסר לאחד את חלק הכף ולרעהו את חלק הידיה.

עם בוא יומי, לא שכח שר הקברות את מעשהו, וירשום על מצבתו לאמר: "כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון" ---

ההיה סיפור זה באמת? **האם** מסתתרת בין עשבי הבר הגדלים בוילנא, מצבה הנושאת בחובה סיפור זה? **ככל** הנראה לעולם לא אדע! **אך** ידע אדע בכל ליבי ונפשי, כי אפילו אם רק הומצאה אגדה יפה זו על העיר וילנא, הרי זה משום שהמעשה יכול היה להתרחש בה. הילכו בה דמויות הוד, שניתן היה להלביש עליהם מעשיות כגון דא.

יהודי שהתגדל בוילנא באותם הימים בהם קול התורה בקמבתי מדרשותיה יומם וליל, בתקופה בה חלף רטט ורעדה בעוברים ובשבים, קטנים כגדולים, שחלפו ליד חלונו המוגף של הגאון מוילנא, לא פלא, שהגיע לדרגה שכזו.

לא טענה אם נניח, כי איש מעולם לא הפליג באוזניו על מעלת מצוות הצדקה, אך הוא נשם את אוויר התורה וספג אל ריאותיו את ניחוחה, אשר מילא את השווקים ואת הרחובות.

האווירה. **האווירה** היא המשפיעה על נפש הדור הבא. **יכול** אדם לדבר באוזני בנו מבוקר עד ליל על חשיבות לימוד התורה הקדושה, ועדיין... **יכול** אדם שתקן, הממלא פיו מים, להקפיד במסירות על שיעור הדף היומי. יום יום. יום יום. יקלטו את האווירה ונפשם תתעצב באווירה של קדושה, באווירה מוקדת, ויזכה לגדל דורות ישרים מבורכים.

הנה דוגמא קטנה. **לפני** שבועות אחדים ימים חגג סב מאושר את בר המצווה של נכדו.

בהגיע שבת ה"אפרון", החלה תפילת שחרית ברוב עם ועדה, ו... הסבא נעדר. איננו. **סמוך** לקריאת התורה נכנס הסבא, הרה"ג ר' אליעזר ס. שליט"א, אל בית הכנסת, ולשאלת קרובי המשפחה השיב בפשטות: "תפילת שחרית התפלת מוקדם יותר, מפני שאני מוסר שיעור בדף היומי בדיוק בשעה בה התחילה תפילת שחרית כאן בבית הכנסת". **חיש** צורך להרחיב ברושם הכביר שחרט סב זה בנפש נכדיו? מעשים כגון דא גדולים

ורבים יותר מאלף דרשות ונאומים על אודות חשיבות לימוד התורה.

האווירה.

גידוני הדבר

המעניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת, שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.

כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-03

mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה העורך

מענה לשון

דף פא"ב "הציקנין שורפין אותו לפני הביכיה".

קמצון, מציק וצייקן

משנתנו מלמדת, כי יש מקרים בהם יש לשרוף את בשר קרבן הפסח מחוץ להר הבית, במדורה פרטית. אך, מי שרוצה לנצל את משאבי הבערה של בית המקדש, רשאי: "הציקנין שורפין אותו לפני הבירה, בשביל להנות מעצי המערכה".

מה פשר כינוי זה, בו מתוארים "חסכנים" אלה? בפירושו המשניות לרמב"ם מבואר (ע"פ תרגום הר"י קאפח): "ציקנים - בעלי צרות עין והכיליות". ובדומה לכך פרש רש"י בדי"ה הציקנין: "עצרנין, כלומר, שהן צרי עין". אם כן, "ציקן" הוא מה שנקרא היום "קמצון".

מה מקורה ושושה של מילה זו? הפזרן, ליבו, ועינו רחבים, וידו פתוחה לכל (ראה למשל בדברים טו/ז-ח: "לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך מאחיד האביון, כי פתח פתח את ירך לוי"). הקמצון, לעומת זאת, הוא מי שסוגר וקומץ את ידו, עוצר אותה מלתת לאחרים, עינו וליבו צרים, ומרוכזים רק בעצמו.

יתכן להסביר, כי כמו שהשמות "עצרן" ו"קמצון" מתארים את "צר העין", כך גם השם "ציקן" מתאר את תכונת ההצטמצמות והצרות. כדמות ראייה לכך מכמה פסוקים בהם מובאים בבת אחת "במצור ובמצוק" (דברים כח/ג), "צר ומצוק" (תהלים קיט/קמג) או "צרה ומצוקה" (צפניה א/טו). להערות ותוספות לפינה הלשונית: frank@geronimedia.net

מנינים

דף ע"א רב אמר עילאה גבר ושמאל אמר תתאה גבר

מי יודע מי גבר

כאשר שהה הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל בארצות הברית, נקלע פעם למקום אחד בו היו שני בתי כנסת יחד: אורתודוקסי ורפורמי, זה מעל זה.

סוד רבי ברוך בר להכנס אפילו לבית הכנסת האורתודוקסי. מי יודע, אמר, אם עילאה גבר או תתאה גבר... יתכן שהאחד הושפע משכנו... ("הרב הדומה למלאך").

דף ע"ב שאין הפסח נשחט אלא למנויו **רק מי שמסר נפשו מראש**

ביציאת מצרים היו כאלה שלא האמינו, כי יגאלו ולפיכך לא נמנו על הפסח. רק ברגע האחרון, כאשר השתכנעו כי הגאולה קרובה, מיהרו ובאו לאכול מהקרבן. אולם, הם איחרו את המועד! אין הפסח נאכל אלא למנויו, אלו שהאמינו ומסרו נפש מלכתחילה, ולא לקטני אמנה שבאו רק עכשיו... ("ידבר בעיתו").

דף ע"ב ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל **היכן שחטו את פסח מצרים?** דבר מעניין מופיע בתרגום יונתן (יתרו): כאשר היו ישראל במצרים נשאו אותם עננים עד לירושלים! שם שחטו הפסח, ושוב חזרו לגושן לאכלו!

זהו פשוטו של מקרא "אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי..."

יזמין, בולע את טעם החלב הבלוע בדפנות הכלי ונאסר באכילה. במקרה דנן, אין בדפנות התנור טעם חמץ, שכן טעם החמץ המתבשל בתבנית אינו נבלע בדפנות התנור. הבצק גם אינו נוגע במצות בהן אנו דנים, ולפיכך, אין החמץ מעביר טעם אל המצות. ברם... הריח. לא ניתן להתעלם ממנו. מפתח התנור עולים ניחוחות מאפה של לחם טרי ומצות טריות. האם הריח גורם לכך שהכל נאסר? ובכן, כאשר נכניס תבשיל לתנור, יתרחשו שני דברים במקביל.

א. "זיעא": אדים יעלו מן התבשיל. כאשר אדים אלה נספגים בתבשיל אחר, הרי הם אוסרים אותו, כגון, כאשר האדים עולים מתבשיל בשרי ונספגים בתבשיל חלבי. אדים אלה מכונים "זיעא". ה"זיעא" אינה מוזכרת במשנה או בגמרא, אך הראשונים והפוסקים נוקטים הלכה זו כמוסכמה פשוטה, ש"זיעא" אוסרת, כפי שטעם מאכל איסור הנספג במאכל היתר, אוסר.

מדוע משתמשים בתנורים עם שני תאים? בשני אופנים מאכל סופג אדים שעלו ממשנהו. האחד, כאשר שני תבשילים מתבשלים יחד בתנור. השני, כאשר המאכל הראשון בושל לבדו, אך אדיו נטמעו בתנור, ואחר כך אופים בתנור תבשיל נוסף; התנור מתחמם שוב, פולט את האדים ומספיג אותם בתבשיל השני. זו הסיבה, שבתנורים שבתניו, איננו משתמשים באותו תא למאכלי חלב ולמאכלי בשר, כפי שברור לכל, שאין להשתמש בסיר מכסה בשרי, כמכסה לסיר חלבי.

ב. "ריחא": ניחוחו וריחו של המאכל הבשרי יתפשטו בחלל התנור, ויטמעו גם במאכל החלבי ולהיפך.

בגמרתנו נחלקו רב ולוי לגבי "ריחא". רב אומר, "ריחא מילתא". לוי חולק ואומר, "ריחא לאו מילתא היא". כלומר, הכל מסכימים שריח המאכלים חודר ממאכל אחד למשנהו, אך הם נחלקו אם יש להתחשב בריח. לדעת רב, הריח כמוהו כטעם המאכל וטעמו של מאכל איסור שנבלע במאכל היתר - אוסרו. ולדעת לוי, הריח אינו בעל משמעות הלכתית.

לא נחלקו רב ולוי אלא במקרים בהם אין "זיעא", היינו: אדי שני המאכלים המתבשלים בתנור אינם חודרים זה לזה, וכגון, תנור גדול שאדיו כלים בחלל התנור, ואינם נספגים בו ואינם נטמעים במאכל השני. באופן זה, אין כל מניעה לבשל מאכל בשר ומאכל חלב בזה אחר זה, ומחלוקתם מתמקדת, איפוא, בבישול שני מאכלים בצוותא, האם משום "ריחא", יש לאסור את התבשילים.

הלכה נפסקה כלוי, ש"ריחא" לאו מילתא היא (ישלחן ערוך י"ד סי' ק"ח סעי' א'), אולם, הפוסקים מבהירים, כי גם לדעת לוי, אין זה אלא בדיעבד, אך לכתחילה, אין לבשל יחד בתנור אחד שני מאכלים שאם היו מתבשלים בתבנית אחת או בסיר אחד, היו נאסרים. עתה נשוב אל המצות שנאפו עם בצק החמץ שהשליך הנכרי לתוך התנור.

מאכלים 'כחושים': אף על פי שזה עתה נוכחנו, כי לכתחילה אין לעשות כן, ה"מרדכי" מביא, כי מדברי גדולי הראשונים עולה, שלא זו בלבד "שהמצה לא נאסרה, אלא שגם אין מניעה מעיקר הדין לאפות לכתחילה פת איסור עם פת היתר". טעם הדבר, מפני שיש להבדיל בין מאכלים 'כחושים' למאכלים שאינם 'כחושים'. לחם, למשל, הוא מאכל 'כחוש', כפי שמגדירים הפוסקים, "ריח הפת אינו כלום". לפיכך, מעיקר הדין אין כל מניעה לאפות מצה וחמץ באותו תנור, אלא שמצד זהירות והתרחקות ממכשול בדבר הלכה כתבו הפוסקים, שראוי להמנע מכך, כברכתו של הפרי מגדים, שהמחמיר בזהירות זו, תבוא עליו ברכה.

זאת, בפת המוגדרת בוודאות כמאכל 'כחוש'. אך מאכלים שאינם כחושים בוודאות, לכתחילה אסור להכניסם לתנור אחד (ישלחן ערוך י"ד סי' ק"ח סעי' א').

יש לציין, כי לא בכל מקרה מאכלים שהתבשלו יחד מותרים בדיעבד, לפי שהפוסקים נחלקו בפרטים רבים, כגון, מאכלים חריפים, או שהתנור שנאפו בו המאכלים קטן וחללו מצומצם, או תנור סגור לחלוטין, ויש אופנים שהתירו הפוסקים רק בהפסד מרובה. לפיכך, בכל שאלה מעשית המתעוררת בנידון זה, יש להזדקק לשאלת חכם. (ראה בהרחבה בספר "דבר חריף" להרה"ג ר' מ. ט. דינקל שליט"א, פרק י"ג).

דף ע"א ציץ בין שישנו על מצחו ובין שאינו על מצחו **ציץ הזהב של הכהן הגדול**

לומדי הדף היומי שקועים השבוע ראשם ורובם בסוגיית "ציץ מרצה", על אודות ציץ הזהב שלבש הכהן הגדול על מצחו. על ציץ הזהב היה כתוב "השם המפורש", והוא היה מכפר על קרבנות שהוקרבו בטומאה בבית המקדש.

במאמר הבא נתמקד בציץ הזהב, בזמני לבישתו ובהגדרתו. שמונה בגדים לבש הכהן הגדול בבית המקדש, אחד מהם הוא ה"ציץ", עליו נאמר (שמות כח/לח): "והיה על מצח אהרן. ונשא אהרן את עון הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לכל מתנת קדשיהם והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה'". חכמינו ז"ל דרשו (לעיל ט"ב), כי הציץ מרצה על עוון הקרבת קרבנות בטומאה (הגמרא מפרטת, על איזה סוג טומאות מרצה הציץ).

קיימת מחלוקת תנאים, אם הציץ מרצה על הקרבה בטומאה דווקא בלבוש אותו הכהן הגדול, או שמא עצם מציאות קיומו של הציץ בעולם, גורם לכך שמתכפר עוון הטומאה וגם הקרבן שהוקרב בטומאה עולה לרצון לפני ה'. רבי יהודה סובר, כי לא היה הציץ מרצה, אלא בשעה שהיה הכהן הגדול לובש אותו, ולהלכה פסק הרמב"ם (הלכות ביאת מקדש פי"ד הל' ח') כדעתו.

ברם, שתי נקודות עדיין ראויות להבהרה. האחת, האם כדי שהציץ ירצה, על הכהן

הגדול ללבוש גם את שבעת בגדיו הנוספים, או שמא די בלבישת הציץ בלבד כדי לרצות. והשנייה, האם הציץ מרצה בכל עת שהכהן הגדול לובש אותו, הן בבית המקדש והן מחוצה לו, או שמא רק בלבושו את הציץ בבית המקדש הוא מרצה. לגבי הספק הראשון, בעל "ושב הכהן" (תחילת ערכין) מביא, כי בתלמוד ירושלמי (הגיגה פ"ד הלכה ד') נאמר במפורש, שעל הכהן ללבוש את כל שמונת בגדיו, כדי שהציץ ירצה. ה"דבר אברהם" (שו"ת ח"ב סי' כ"ב) מתייחס לדברי הירושלמי הללו כאל מטמון זהב, המאיר באור יקרות את שיטתו של הרמב"ם לגבי לבישת בגדי הכהונה, וגם מבהיר את הספק השני.

נפתח בדברי הרמב"ם. הרמב"ם (הלכות כלים פ"י הל' ל"ב) פוסק: "כהנים שלבשו בגדי כהונה שלא בשעת עבודה, אפילו במקדש, לוקין מפני האבנט שהוא כלאים, ולא הותרו בו אלא בשעת עבודה". כלומר, מפני שהאבנט שלבשו הכהנים נעשה משעטנז, צמר ופשתים יחדיו, לא הותר להם ללבוש אלא בעת שהם מצווים בלבישת בגדי הכהונה - בעת עבודת המקדש, או אז מצוות העבודה דוחה לא תעשה של לבישת שעטנז. אך בעת שהם פנויים מעבודה, עליהם להסיר את האבנט.

על שיטתו של הרמב"ם חולקים הראב"ד (שם), ועיי' "כסף משנה" שביאר את דבריו וראשונים רבים הסוברים, כי בעת שהותם במקדש, רשאים הכהנים ללבוש את בגדי כהונתם, הן בשעת עבודה והן שלא בשעת עבודה, תוך שהם מכבירים קושיות על שיטת הרמב"ם (ראה בשו"ת "שאגת אריה" סי' כ"ט).

הראב"ד בהשגותיו מעיר על הרמב"ם, מדוע הזכיר את אבנט הכהנים בלבד, כבגד עשוי שעטנז, ואינו מזכיר את ה"אפוד" וה"חושן" מבגדי הכהן הגדול שגם הם עשויים שעטנז. לכאורה, לשיטת הרמב"ם, היה עליו להסירם מפני השעטנז, כי מה הבדל יש בין הכהן הגדול לבין אחיו הכהנים, כלום אינו מצווה כמוהם באיסור שעטנז!?

אמנם, קיימת תוספתא (הובאה ברדב"ז על הרמב"ם שם) בה נאמר, כי הכהן הגדול לובש את בגדיו במקדש, בין בשעת עבודה ובין שלא בשעת עבודה, אך התוספתא אינה מסבירה את טעם הדברים.

ה"דבר אברהם" אומר, כי קושיה זו, על שיטת הרמב"ם, מיושבת בהירות לאור דברי הירושלמי הנזכרים, שהציץ אינו מרצה, אלא בשעה שהכהן הגדול לובש את כל בגדיו. מעתה, הרי לנו מקור נפלא לכך, שעל הכהן הגדול להרבות ככל האפשר בלבישת שמונת בגדיו, בהם הבגדים בהם יש שעטנז, שהרי זקוקים לציץ שירצה על הקרבנות שהוקרבו בטומאה, כמאמר הפסוק: "והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה'".

ומכאן לספק השני, האם הציץ מרצה גם כאשר הכהן הגדול לובשו מחוץ למקדש. בתוספתא שהביא הרדב"ז נאמר עוד, כי הכהן הגדול אינו רשאי ללבוש את בגדיו מחוץ למקדש, מפני שמחוץ למקדש חל עליו איסור שעטנז! האם מדברי התוספתא הללו אין עולה זעקה ברורה וחדה, כי הציץ אינו מכפר אלא בעת לבישתו במקדש?! שהרי כל לבישת שמונת בגדי הכהן הגדול הותרה, למרות השעטנז, מפני ריצוי הציץ, ומשהתוספתא פוסקת, שמחוץ למקדש קיים איסור שעטנז בלבישתם, הרי זו הוכחה ברורה שמחוץ למקדש הציץ אינו מרצה, שאם היה מרצה גם מחוץ למקדש, הלמאי יש איסור שעטנז ("דבר אברהם" שם). [יש לציין, כי בתוספתא הראשית, קידושין ס"א מבורר, שציץ מרצה גם מחוץ למקדש, ועל הכהן ללבושו בכל מקום, עיי' שם].

"יפה כח הבן מכה האב..."

השבוע הזה, 'לדי' מאורות הדף היומי יידעו את התשובות לשאלות רבות, ביניהן:

- איסור אבר מן החי
- מדוע צלו את קרבן הפסח על ענף עץ רימון?
- טבי עבדו של רבן גמליאל
- החלב שנשפך על בשר רותח
- מה דינו של קרבן שנשחט על ידי כהן טמא!
- החלק החשוב של הקרבת קרבן
- מהו "מנחת נסכים"?

מאורות הדף היומי לילדים

הצטרף עכשיו כמנוי

1-700-70-87-88

הופיע! תקליטור מאורות הש"ס

על מסכת פסחים דף סב'-צא' לצפייה במחשב + MP3

עברית   Français

בישראל: 1-700-500-151

ירושלים: רח' שרי ישראל 14
02-5003882

In U.S.A.: 1888 5MEOROT
(1888 563 6768)

In France:

01.42.41.14.01

חדש!

לעילוי נשמת

הרי"ר מיכאל ארזן ז"ל
ב"ר משה אלטר ז"ל נלב"ע די ניסן תשל"ב
והרי"ר שרגא פיבל ז"ל
ב"ר יצחק אייזיק ז"ל נלב"ע חי' ניסן תשס"ד
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

מאורות הדף היומי נראה אחרת

חדש! הגדה של פסח עם כל הלכות החג.

השנה, סקייטום פסח כהלכות, כל הלכות בדיקת הבצק ולייל הסדר
שנלמדו במסגרת 'מאורות' ההלכה! בתוספת סדרשי חז"ל עיונים על סדר ההגדה,
• טקסט והגדה באתר מאורות ענינים • על לייל נוצר מסכת • פירוט שיעורים מיוחדת ה"ל והנחנים

לפרטים והזמנות: 1-700-500-151

מקום מרכז מסודר מאורות • בני ברק, בקנין בית המסע סמוך 5 ירושלים ס"י ישראל 14 • אשדוד, ובני 5 וניסין הודרס 5 בגבע ראשית כלוזים 1